

7. Uwagi końcowe

Przygotowany przez Ministerstwo Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa dokument pt. *Polityka ekologiczna państwa* (Warszawa, lipiec 1992) uwzględnił w swoich założeniach m.in. dwie zasady polityki ekologicznej państwa: zasadę uspołecznienia, która jest realizowana środkami prawnymi i instytucjonalnymi, uwzględniając edukację ekologiczną społeczeństwa i rozumiejąc jej zadania jako „budzenie świadomości oraz generalnie budowanie nowej etyki środowiskowych zachowań”, a także zasadę regionalizacji, która ma się realizować poprzez wzmocnienie działań struktur terenowych. W tej sytuacji uzyskany w wyniku przeprowadzonych badań empirycznych obraz świadomości ekologicznej młodzieży może być pewnym podłożem dla przygotowania założeń, metod pracy w ramach szeroko rozumianej regionalnej edukacji środowiskowej. Jako cel nadrzędny tego rodzaju działań należy wskazać nie tyle przekazywanie określonej, specjalistycznej wiedzy z zakresu nauk szczegółowych, ile tych jej elementów, które są niezbędne dla rozumienia relacji między człowiekiem a przyrodą.

Oddziaływanie instytucji edukacyjnych powinno polegać przede wszystkim na budzeniu wrażliwości w osobowości młodzieży przy uwzględnieniu etycznego podłoża zachowań jednostki.

Spoglądając na całość uzyskanych wyników możemy skonstatować, iż: 1. Młodzież w swej przeważającej większości uznaje środowisko naturalne za wartość i ma pełną świadomość istniejących dla niego zagrożeń; 2. We wzorach zachowań większość skłania się do akceptacji oszczędnej konsumpcji, aczkolwiek zakres tej akceptacji jest zróżnicowany i zrelatywizowany do określonych sytuacji społecznych. Pewne zaniepokojenie budzi jednak deklarowanie niewielkiej aktywności własnej w ramach ruchów ekologicznych i koncentracja uwagi na zachowaniach proekologicznych w ramach rodzinnego, codziennego życia. 3. Młodzież posiada pewien zasób informacji (znajomość wybranych pojęć i słownictwa „ekologicznego”, identyfikuje niektóre źródła zagrożeń, ocenia przestrzeń pod względem czystości środowiska), jednakże wiedza ta jest ograniczona do jednej sfery zagrożeń przemysłowych, z pominięciem innych równie znaczących.

W świetle tych wniosków chcemy zwrócić uwagę przede wszystkim na rolę szkoły. Jej udział w kreowaniu postaw proekologicznych powinien zostać zwiększony, w chwili obecnej bowiem znaczna część podstawowej edukacji odbywa się poza tą instytucją.

Teresa Soldra-Gwiżdż

WSPÓLPRACA TRANSGRANICZNA POLSKI Z CZECHAMI I SŁOWACJĄ

1. UWAGI WSTĘPNE

Współpraca transgraniczna jest ważną częścią współpracy subregionalnej. Jest formą aktywowania obszarów peryferyjnych i „uspołeczniania” stosunków zewnętrznych państwa¹. Zgodnie z Europejską Konwencją Ramową o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi z 21 maja 1980 r. współpraca transgraniczna oznacza „każde wspólne podjęte działanie, mające na celu umocnienie i dalszy rozwój sąsiedzkich kontaktów między

¹ R. Kuźniar, *Euroregion Karpacki – przesłanki powstania, uwarunkowania współpracy*. „Sprawy Międzynarodowe” nr 3/1994, ss. 80, 82.

wspólnotami i władzami terytorialnymi" dwóch lub większej liczby państw. Dążenie państw byłego bloku radzieckiego do rozwoju współpracy transgranicznej ma swe źródło w kilkudziesięcioletnich dobrych doświadczeniach Europy Zachodniej.

Państwa Grupy Wyszehradzkiej zadeklarowały współpracę transgraniczną na szczycie krakowskim 6 października 1991 r. Wolę jej rozwoju Polska i CSRF oraz Polska i Węgry potwierdziły w zawartych tego samego dnia układach dwustronnych. Dnia 5 maja 1992 r. ministrowie spraw zagranicznych Trójkąta Wyszehradzkiego podpisali deklarację w sprawie nawiązania trójstronnej współpracy transgranicznej². W 1993 r. Polska ratyfikowała podstawowe dokumenty europejskie w tej sprawie³. Osobne porozumienia o współpracy transgranicznej Polska zawarła w 1994 r. ze Słowacją (18 sierpnia) i Czechami (6 września). Wszakże praktyka przejawiająca się na początku lat dziewięćdziesiątych „w żywołowym nawiązywaniu kontaktów zagranicznych na szczeblu regionalnym i lokalnym przez różnego rodzaju podmioty polskie (terenowe władze administracyjne i samorządowe, organizacje społeczne, gospodarcze, związki gmin itp.) wyprzedzała (...) znacznie odnośne uregulowania prawne”⁴.

Po rozpadzie CSRF, który nastąpił w końcu 1992 r., współpracy transgranicznej nie podjęły Słowacja i Węgry wskutek obaw strony słowackiej, że współpraca taka mogłaby być wstępem do secesji terenów zamieszkałych przez mniejszość węgierską. Współpracy obszarów przygranicznych nie podjęły również formalnie Czechy i Słowacja – ściśle związki gospodarcze obu państw (unia celna, wpieryw unia walutowa, a obecnie umowa płatnicza na zasadach *clearingowych*) i więzi między ich mieszkańcami nie stworzyły dotychczas takiej potrzeby. Nie ma też takiej współpracy między Czechami i Węgrami ze względu na brak wspólnej granicy. Szybko natomiast i w szerokim zakresie rozwinęła się współpraca przygraniczna Polski i Czech oraz Polski i Słowacji. Do końca 1994 r. u południowej granicy Polski powstały cztery euroregiony. Ponadto w różnej fazie organizacyjnej znajduje się pięć innych struktur terytorialnych o podobnych zasadach i celach.

2. EUROREGIONY

Euroregiony z udziałem podmiotów polskich przedstawimy pokrótce w kolejności, w jakiej powstawały. Pierwszym był Region Transgraniczny Śląsk-Morawy powołany we wrześniu 1992 r. Tworzy go Związek Gmin Górnego Śląska i Północnych Moraw. Należy doń 71 gmin polskich i 73 gminy czeskie (stan z końca września 1994 r.). Związek jest stowarzyszeniem społeczności lokalnych. Powstał bez udziału przedstawicieli administracji rządowej. Posiada siedziby w Katowicach i Ostrawie. We wrześniu 1992 r. przyjęty został statut Związku i uchwała programowa. Organy Związku to Rada, Zgromadzenie Ogólne, Zarząd i Komisja Mediacyjna. Zarząd utworzył 11 komisji problemowych. Głównym zadaniem statutowym Związku jest dążenie do integracji społecznej oraz rozwoju gospodarczego i kulturalnego Górnego Śląska i Północnych Moraw, umacnianie roli władz lokalnych na tym terenie oraz wspieranie polsko-czeskiej współpracy transgranicznej. Z inicjatywy Związku utworzona została Polsko-Czeska Regionalna Izba Gospodarcza. Związek przykłada dużą wagę do rozwoju drogowych, kolejowych, wodnych

² P. Deszczyński, M. Szczepaniak, *Grupa Wyszehradzka*. „Prace Politologiczne”, Zeszyty Naukowe – seria I, z. 226/1995, s. 112.

³ Europejską Konwencję Ramową o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi z 21 maja 1980 r. – tzw. konwencję madrycką (Dz. U. nr 61 z dnia 10 VII 1993, poz. 287) oraz Europejską Kartę Samorządu Terytorialnego z 15 X 1985 r. (Dz. U. nr 124 z dnia 25 XI 1994, poz. 607).

⁴ A. Skrzydło, *Euroregiony z udziałem podmiotów polskich jako forma współpracy transgranicznej*. „Sprawy Międzynarodowe” nr 3/1994, ss. 46-47.

i powietrznych połączeń komunikacyjnych w Regionie, a także do rozbudowy przejść granicznych. Toczą się rozmowy w sprawie przyłączenia do Regionu gmin słowackich z rejonu Kisudzka⁵.

Związek Międzyregionalny Euroregion Karpacki został powołany przez przedstawicieli władz terytorialnych Polski, Słowacji, Węgier i Ukrainy na ich spotkaniu w Debreczynie 14 lutego 1993 r.⁶ Pierwsze kontakty władz wojewódzkich Krosna i Przemysła z władzami lokalnymi wschodniej Słowacji, zachodniej Ukrainy i północno-wschodnich Węgier zostały nawiązane w 1990 r. Rozmowy na temat współpracy regionów przygranicznych były kontynuowane w 1991 r. W tymże roku w polskim MSZ zostało opracowane studium uwzględniające przesłanki oraz kierunki rozwoju współpracy transgranicznej na łuku Karpat Wschodnich. Przełomowe znaczenie miało seminarium „Możliwości i perspektywy współpracy sąsiadujących regionów przygranicznych Polski, Czecho-Słowacji, Węgier i Ukrainy” zorganizowane 15 lutego 1992 r. w Jaśle. Wzięli w nim udział przedstawiciele władz lokalnych i regionalnych obszarów przygranicznych czterech państw, rządu polskiego i organizacji pozarządowych oraz eksperci. W Jaśle zdecydowano o powołaniu Rady Współpracy Międzyregionalnej Przykarpacia z udziałem reprezentantów władz lokalnych z Użgorodu, Miskolca, Michałowiec i Krosna. Z inicjatywy polskiego MSZ do prac nad tworzeniem euroregionu włączył się nowojorski *Institute for East-West Studies (IEWS)*, który w maju 1992 r. przygotował *Carpathian Euroregion Project*. Kładł on nacisk na współpracę transgraniczną jako instrument zapobiegający ewentualnym konfliktom etnicznym i religijnym na tym obszarze. Pomoc finansowa IEWS umożliwiła organizację spotkań z udziałem ekspertów, w tym z Rady Europy, służących sprecyzowaniu formuły przyszłej współpracy i przygotowaniu dokumentów założycielskich Euroregionu. Dokumenty te oraz statut uzgodniono i parafowano podczas dwóch spotkań w październiku (Krosno) i listopadzie (Zemplinska Szirava) 1992 r. Statut zawiera klauzulę otwartości. Przewiduje współdziałanie w ochronie środowiska, współpracę w rozwoju infrastruktury komunikacyjnej i turystyki, współpracę małych i średnich przedsiębiorstw, współpracę w dziedzinie kultury i oświaty oraz wymianę doświadczeń władz i samorządów lokalnych. Organami Euroregionu są: Rada składająca się z przedstawicieli administracji państwowej i samorządów lokalnych (po 3 przedstawicieli z każdej strony), sekretarz generalny (funkcja rotacyjna) i sekretariat (3-4 osoby) oraz komisje robocze.

Podpisanie dokumentów ustanawiających Euroregion nastąpiło – jak wspomnieliśmy – 14 lutego 1993 r. W jego skład weszły województwa krośnieńskie i przemyskie, 6 powiatów wschodniosłowackich (Bardejov, Humenne, Michałowce, Svidnik, Trebisov i Vranov), ukraiński obwód zakarpacki oraz 4 komitaty węgierskie (Szabolcs-Szatmar-Bereg, Hajdu-Bihar, Borsod-Abauj-Zemplen oraz Heves). W ciągu 1993 r. zostały przyjęte słowackie powiaty Koszyce (miasto i powiat) i Preszov, ukraińskie obwody lwowski, iwano-frankowski i czerniowiecki oraz piąty komitet węgierski Szolnok Megyer. W 1994 r. do Euroregionu zostało dołączone woj. rzeszowskie⁷. Strona słowacka weszła w skład Euroregionu na zasadzie stowarzyszenia. W posiedzeniach Rady uczestniczą jako obserwatorzy przedstawiciele północno-zachodnich departamentów rumuńskich Baia Mare i Satu Mare; wnioski ich władz o przyjęcie do Euroregionu, rozpatrzone pozytywnie przez Radę Euroregionu w grudniu 1993 r., unieważnił rząd rumuński. Podobnie na początku lutego 1995 r. zareagował słowacki rząd V. Mecziara na pozytywnie rozpatrzone w dniu 29 stycznia 1995 r. wnioski władz powiatów słowackich o pełne członkostwo. „Słowacja nie jest pełnoprawnym członkiem Euroregionu – oświadczył premier Słowacji. – Do Euroregionu zostało przyjętych kilka powiatów bez zgody rządu. Trzeba będzie z tego wyciągnąć

⁵ *Ibidem*, s. 52; Wykaz regionów współpracy transgranicznej z udziałem polskich władz i samorządów terytorialnych. Informacja opracowana przez Samodzielny Wydział Współpracy Transgranicznej MSZ, Warszawa 11 X 1994, materiał powielony, ss. 4-5.

⁶ R. Kuźniar, *op. cit.*, ss. 73-100 oraz Wykaz regionów współpracy transgranicznej..., ss. 6-10.

⁷ R. Zatorski, *Euroregion Karpaty powiększony*. „Trybuna” 12 X 1994.

wnioski. Słowacja chce wchodzić do Europy jako jednolite i suwerenne państwo. Nie możemy pozwolić na działalność grupom, które otrzymują pieniądze z zagranicy i rozwijają działalność nie odpowiadającą interesom państwa”⁸. Należy sądzić, iż stanowisko rządu słowackiego w tej sprawie ulegnie zmianie po podpisaniu 19 marca 1995 r. słowacko-węgierskiego układu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy.

Powołanie Euroregionu Karpackiego wywołało gwałtowną dyskusję w polskim parlamencie i prasie polskiej. Wskazywano m.in., że jest to precedens w procesie „zmiękczenia” suwerenności państwa, a ideę Euroregionu przyrównywano nawet do idei rozbioru Polski⁹. Tymczasem zaś nastąpił „rozruch” organizacyjny Euroregionu. W kwietniu 1993 r. Rada przyjęła długofalowe kierunki współpracy oraz powołała komisje robocze: ds. współpracy gospodarczej (z podkomisją ds. turystyki), ds. współpracy naukowo-kulturalnej oraz ds. ekologii i ochrony zdrowia. Uruchomiony został sekretariat z siedzibą w Sanoku. Zdecydowano o powołaniu w każdej części fundacji na rzecz wspierania wspólnych przedsięwzięć. Po stronie polskiej w marcu 1994 r. powstała Fundacja Rozwoju Euroregionu Karpackiego. Rozpoczęła się organizacja targów i giełd euroregionalnych, festiwali kultury, wspólnych przedsięwzięć w dziedzinie turystyki i sportu oraz środków masowego przekazu. Władze Euroregionu stawiają na wykorzystanie ogromnego potencjału tego obszaru w zakresie turystyki i rekreacji. W związku z utworzeniem w 1992 r. pod patronatem UNESCO Światowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie” zostało uzgodnionych wiele wspólnych przedsięwzięć w ochronie środowiska. W planach znajduje się również modernizacja i rozwój sieci komunikacyjnej (m.in. przejścia graniczne, połączenia lotnicze) i telekomunikacyjnej. Na początku listopada 1994 r. powołane zostało w Lublinie Stowarzyszenie Szkół Wyższych Euroregionu Karpackiego grupujące 16 uczelni. Za najważniejsze uznano ujednoczenie programów nauczania oraz tworzenie wspólnych zespołów naukowo-badawczych. „Uczelniany Euroregion” podejmuje współpracę z Konferencją Rektorów Krajów Bałtyckich¹⁰.

W skład Euroregionu Nysa wchodzi obszary przygraniczne Polski, Czech i Niemiec. Ze strony polskiej są to 33 gminy woj. jeleniogórskiego. Współpraca została zainicjowana w maju 1991 r. Jej ramy określiło trójstronne Porozumienie Ramowe Euroregionu Nysa przyjęte 21 grudnia 1991 r. Organami Euroregionu są Rada (po 10 przedstawicieli stron) i 3-osobowe Prezydium Rady. Członkowie tych organów są wybierani przez konferencje krajowe. Organem wykonawczym Rady jest utrzymywane przez rząd Saksonii Biuro Koordynacyjne (sekretariat) z siedzibą w Zittau, do którego każda ze stron delegowała swego przedstawiciela. Ramowe Porozumienie o współpracy zostało podpisane 19 marca 1994 r. Powołano następujące grupy robocze: 1) ekologia i energetyka; 2) planowanie regionalne, komunikacja i łączność; 3) kultura, oświata, młodzież, ochrona dóbr kultury; 4) gospodarka i rolnictwo; 5) bezpieczeństwo i ochrona przed katastrofami; 6) zdrowie i problemy socjalne; 7) administracja; 8) sport; 9) turystyka. Priorytet uzyskały działania trójstronne na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska, w szczególności atmosfery. Podjęte zostały prace na rzecz zachowania i odnowy szaty roślinnej Gór Izerskich. Euroregion jest reprezentowany w Komitecie Zarządzającym Programem „Czarny Trójkąt”, którego celem jest walka z zanieczyszczeniem środowiska. Uzgodnione zostało współdziałanie na wypadek kataklizmów ekologicznych¹¹.

Ważne miejsce w programie Euroregionu Nysa zajmują projekty ożywienia gospodarczego i walki z bezrobociem (po stronie niemieckiej sięgało ono w końcu 1994 r. 20%, po stronie polskiej może ono w wyniku restrukturyzacji osiągnąć 25%). Wzajemnej promocji służą Targi Komunalne Euroregionu w Jeleniej Górze, Targi Gospodarcze w Smržovce i Targi Turystyczne w Görlitz.

⁸ A. Jagodziński, *Wraży Euroregion*. „Gazeta Wyborcza” 4-5 II 1995; A. Niewiadomski, *Euroregion godzi w interesy Słowacji*. „Rzeczpospolita” 6 II 1995.

⁹ Z. Słomkowski, *Spór o euroregiony w zwierciadle prasy*. W: *Kontrowersje wokół transformacji prasy polskiej (1989-1992)*. Materiały Pomocnicze do Najnowszej Historii Dziennikarstwa. T. XXIII. Pod red. A. Słomkowskiej, Warszawa 1993, ss. 88-93.

¹⁰ J. Wszytko, *Uczelniany euroregion*. „Trybuna” 8 XI 1994.

¹¹ A. Skrzydło, *op. cit.*, ss. 49-50; Wykaz regionów współpracy transgranicznej..., ss. 1-2.

Szkoły wyższe w Jeleniej Górze, Zittau i Libercu zawarły porozumienie umożliwiające studentom kontynuowanie studiów w dowolnie wybranej uczelni w jednym z tych miast i uzyskiwanie podwójnych dyplomów. W Libercu ulokowane zostało Centrum Koordynacji Szkół Wyższych Euroregionu. Osobny projekt dotyczy rozwoju miast Zgorzelec i Görlitz. W czerwcu 1991 r. parafowany został znowelizowany układ o partnerskich stosunkach między tymi miastami, rozdzielonymi po II wojnie światowej. Punktem wyjścia projektu współpracy jest wspólnota potrzeb obu miast w zaopatrzeniu w gaz, wodę i elektryczność, tworzenie wspólnych linii autobusowych i tramwajowych, oczyszczalni ścieków, nowych mostów, kooperacji szpitali, straży pożarnej, służb ratowniczych, rozwoju centrów kultury i oświaty. Euroregion Nysa ściśle współpracuje z Euroregionem Maastricht¹².

Euroregion Tatry został powołany 26 sierpnia 1994 r. na kongresie założycielskim miast i gmin Tatr, Podhala, Południowych Górców i Pienin po stronie polskiej oraz powiatów Stara Lubownia, Poprad, Liptovski Mikulasz i Dolny Kubin po stronie słowackiej. Rozmowy wstępne rozpoczęły się w listopadzie 1991 r. w Zakopanem. W lipcu 1993 r. podjęte zostały prace nad projektem statutu, a 31 października 1993 r. podpisana została „Deklaracja Organów Samorządów Terytorialnych Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej w sprawie projektu utworzenia transgranicznego związku Region Tatry”. Zawarcie umowy o utworzeniu Związku „Region Tatry” było możliwe dzięki polsko-słowackiemu międzyrządowemu porozumieniu o współpracy transgranicznej podpisanemu 18 sierpnia 1994 r. Organami Euroregionu są: Kongres, Rada i komisje robocze. Kongres składa się z 70 delegatów, po 35 z każdej strony, zaś Rada – z 12 członków, po 6 z każdej strony. Euroregion zamierza wykorzystać swe naturalne walory do rozwoju turystyki. Ponadto dąży do wzmocnienia więzi gospodarczych i kulturalnych obu współpracujących stron¹³.

3. INNE STRUKTURY TERYTORIALNE

Przedstawimy tu rejony współpracy przygranicznej, które nie mają rangi euroregionów bądź dlatego, że dotychczas o to nie zabiegały, bądź też dlatego, iż zakres współpracy jest wąski, a sama współpraca – na razie wątła¹⁴.

Chronologicznie pierwszą taką strukturą jest region współpracy transgranicznej Beskidu Żywieckiego. Międzynarodowe Stowarzyszenie Gmin Słowacko-Polskich Rejonu Beskidzkiego powstało w połowie 1992 r. w Rajczy. Stowarzyszenie skupia 17 gmin polskich i 12 słowackich (powiaty Czadca i Dolny Kubin). Głównymi celami Stowarzyszenia są: współdziałanie w zakresie ochrony środowiska i rozwoju ruchu turystycznego, powołanie instytucji ułatwiającej współpracę gospodarczą (Beskidzkie Centrum Promocji Gospodarczej) oraz budowa nowych, lokalnych przejść granicznych (w Korbielowie, Glince i Jaworzynce). Starania Stowarzyszenia doprowadziły do otwarcia w czerwcu 1992 r. przejścia kolejowego w Zwardoniu oraz do uruchomienia w maju 1994 r. kolejowego ruchu towarowego przez Zwardoń. Stowarzyszenie przystąpiło do tworzenia po obu stronach granicy biur polsko-słowackiej współpracy gospodarczej; zajmują się one promocją towarów i usług, ułatwianiem kontaktów gospodarczych w strefie przygranicznej oraz pomocą prawną. Wspólne zamierzenia przewidują utworzenie polsko-słowackiej izby gospodarczej, wspólnej średniej szkoły bankowej oraz wspólnego radia samorządowego, nadającego audycje w obu językach. Stowarzyszenie podjęło działania proekologiczne, inicjując ścisłą współpracę Babiogórskiego Parku Narodowego i Żywieckiego Parku Krajobrazowego ze słowackimi Parkami Ochrony Przyrody – Kysuckim i Orawskim.

¹² A. Kępiński, *Piąta kolumna czy fundament*. „Rzeczpospolita” 14 XII 1994.

¹³ A. Skrzydło, *op. cit.*, s. 52; Wykaz regionów współpracy transgranicznej..., ss. 5-6.

¹⁴ Wykaz regionów współpracy transgranicznej..., ss. 4-6.

Dnia 18 września 1992 r. w Wałbrzychu 21 przedstawiciele miast i gmin województwa wałbrzyskiego i opolskiego podpisało z reprezentantem miast i gmin czeskich leżących po południowej stronie granicy „Porozumienie o ponadgranicznej współpracy wzajemnej oraz o utworzeniu Ponadgranicznego Związku Miast i Gmin Czechy-Polska”. W maju 1993 r. w Hradcu Kralowe umowę podpisali przedstawiciele poszczególnych miast i gmin czeskich. Celem Związku jest koordynacja działań na rzecz rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego obszarów przygranicznych, pogłębianie współpracy miast i gmin sudeckich leżących po obu stronach granicy oraz rozwiązywanie wspólnych problemów gospodarczych i ekologicznych. Związek zmierza ku instytucjonalizacji współpracy.

Dnia 24 marca 1993 r. w Czeskim Cieszynie zawarta została umowa o współpracy regionalnej między Związkiem Komunalnym Ziemi Cieszyńskiej (12 gmin) a Związkiem Komunalnym Regionu Karvina oraz Radą Regionalną Rozwoju i Współpracy z siedzibą w Trzyńcu. Strony zobowiązały się do współpracy we wszystkich sferach działań regionalnych. Obejmują one przemysł, rolnictwo, rynek pracy, komunikację, łączność, ruch graniczny i ochronę środowiska. Zobowiązanie obejmuje wzajemną pomoc w rozwijaniu kontaktów gospodarczych i handlowych, w promowaniu turystyki oraz sprzyjaniu rozwojowi kultury Śląska Cieszyńskiego. Docelowo koordynatorem współpracy ma być Międzynarodowe Stowarzyszenie Regionalne.

Dnia 29 marca 1994 r. reprezentanci gmin pogranicza polsko-czeskiego Ziemi Kłodzkiej na konferencji w Nowej Rudzie powołali Stały Region Współpracy Polsko-Czeskiej. Współpraca ma polegać na specyfikacji dziedzin i zadań wraz z ustaleniem wykonawców i terminów realizacji. Za priorytetową uznano współpracę w dziedzinie handlu, ochrony środowiska i kultury. Pierwsze cele współpracy to uruchomienie nieczynnych przejść granicznych i poprawa łączności telefonicznej.

Ideę współpracy transgranicznej w Beskidzie Sądeckim podjęli na konferencji w Bardejovie 21-22 czerwca 1994 r. przedstawiciele Krynicy, Wysowej i Bardejova. Uznali za celowe utworzenie polsko-słowackiego Trójkąta Uzdrawisk, który przysparzałby obopólnych korzyści. Za warunek podjęcia współpracy uznali utworzenie przejścia granicznego na Przełęczy Tylickiej. Współpraca w tym rejonie znajduje się na etapie projektowania.

4. UWAGI KOŃCOWE

Dotychczasowe paroletnie doświadczenia współpracy obszarów przygranicznych Polski i państw sąsiedzkich wskazują, że: 1) wzrasta zainteresowanie społeczności lokalnych tą dziedziną współpracy; 2) intensyfikują się i instytucjonalizują kontakty wzajemne terenowych władz samorządowych i administracyjnych po obu stronach granicy. Prawidłowości te widoczne są nie tylko u południowej granicy Polski, ale w znacznie większym stopniu u jej granicy zachodniej, a od 1994 r. także u wschodniej. Zmusiło to władze państwowe do postawienia na porządku dziennym kwestii organizacyjnego i formalno-prawnego uregulowania problematyki współpracy transgranicznej. Wyrazem tego są m.in. wspomniane na początku porozumienia międzypaństwowe. Ranga współpracy transgranicznej wzrosła na tyle, iż stała się ona istotną częścią składową szerszej rozumianej polityki naszego państwa w regionie środkowo-europejskim.

Korzyści dla Polski ze współpracy transgranicznej są czworakiego rodzaju: 1) polityczne, polegające na przewyżczeniu obaw przed zagrożeniem ze strony sąsiadów; 2) wychowawcze – wzajemne poznanie prowadzi do akceptacji „obcych”; 3) ekonomiczne – aktywizacja obszarów przygranicznych winna w perspektywie przyczynić się do wzrostu zatrudnienia i awansu materialnego mieszkańców; 4) ekologiczne – współdziałanie winno wpłynąć na poprawę stanu środowiska przyrodniczego i zerwać ostatecznie z wcześniejszą praktyką lokalizowania szkodliwych ekologicznie fabryk u granic państwowych¹⁵.

¹⁵ Wypowiedź amb. J. Regulskiego – A. Wańkowicz, *Za i przeciw euroregionom*. „Trybuna” 23 I 1995.

Współpracę transgraniczną ogranicza niedostatek środków finansowych. Dotychczasowe deklaracje pomocy finansowej ze strony Unii Europejskiej mają charakter werbalny. Programy UE – PHARE i Interreg II – i fundusze, jakie mają one do dyspozycji, są niedostępne dla współpracy transgranicznej rejonów nie zlokalizowanych wzdłuż zewnętrznych granic Unii. Na potrzeby wszystkich euroregionów położonych poza Unią przeznaczonych zostało dotychczas jedynie 50 tys. ECU w ramach programu Crossborder¹⁶. W tej sytuacji należałoby oczekiwać wydzielenia przynajmniej na niektóre cele współpracy transgranicznej określonych środków w budżetach centralnych współpracujących państw. Ostatecznie szereg inicjatyw lokalnych, dotyczących np. rozbudowy przejść granicznych czy przedsięwzięć ekologicznych, obliczonych jest nie na wyłączny użytek społeczności zamieszkujących obszary przygraniczne.

Marian Szczepaniak

¹⁶ A. Kępiński, *op. cit.*